

MĖNULIUKAS

Išvykdamas Edas buvo labai įsitempęs, tad ir traukinį užmigti neišstengė. Prie Rytų geležinkelio stoties, naujajame eismo tvarkaraštyje vadinamos Centrine geležinkelio stotimi, degė du žibintai – ant pašto pastato priešpriešiais ir prie pagrindinio įėjimo, kur plerpčiodamas įjungtu varikliu stovėjo prekių furgonas. Tuštuma naktį – visai kitaip įsivaizdavo Berlyną, bet ką gi jis žino apie Berlyną. Nuėjo į keleivių salę ir užsiglaudė ant plačios palangės. Buvo taip tylu, kad salėje tūnodamas girdėjo, kaip tratėdamas nutolo prekių furgonas.

Regėjo dykumą. Horizonte – kupranugaris, jis vis artėjo. Sklendė oru, keturi ar penki beduinai jį bandė nulaikyti, atrodė, jiems nelengva. Beduinai su saulės akiniais, jo nė nepastebėjo. Atsimerkęs Edas išvydo kremu išteptą blizgų vyro veidą, prikištą taip arti, kad iš pradžių nė nesusivokė. Vyras senas, lūpos atkištos, tarsi ketintų švilpt – ar taikytųsi bučiuot. Krūptelėjęs Edas atšlijo, bučiuotojas iškėlė rankas.

– Ak, atleiskite, atleiskite, labai atsiprašau – nenorėjau, tikrai nenorėjau trukdyti, jaunuoli.

Edas pasitrynė kaktą, pajuto, kad ji drėgna. Susiglobė daiktus. Nuo senio dvelkė „Florenos“ kremu, rudi pomada sutepti plaukai buvo sušukuoti į viršų.

– Reikalas tas, – pradėjo jis progiesmiai, – kad aš kaip tik kraustausi, labai kraustausi, o dabar štai jau ir naktis, vidunaktis, pernelyg vėlu, apmaudu, ir dar mano baldų spinta, tikrai gera, tikrai didelė spinta, liko, dar stovi lauke...

Edui atsistojus vyras parodė į geležinkelio stoties duris.

– Tai visai čia pat, labai netoli aš gyvenu, nesibaiminkit – tik keturios penkios minutės nuo čia, prašau, ačiū, jaunuoli.

Tą akimirksnį Edas patikėjo senio žodžiais. Šis vildamasis jį išjudinti tįstelėjo nukarusią Edo megztinio rankovę.

– Eime gi, prašau!

Ir palengva pradėjo braukyt vilną, vos juntamai, kiek siekė putnios pirštų pagalvėlės, ir netrukus Edas pajuto švelnius sukamuosius judesius apie gyslą.

– Tu juk nori su...

Edas kone mojosi nublokšt, šalin nustumti senį – pernelyg jau buvo įkyrus.

– Juk galima paklaust! – cytelėjo bučiuotojas, bet negarsiai, kone šnibždomis, beveik bebalsiai.

Jo trepenimas atrodė apsimestinis, lyg surepetuotas trumpas šokis. Plaukai jam nuslydo nuo viršugalvio ir Edas ne iškart susivokęs krūptelėjo staiga išvydęs pliką kiaušą – lyg mažas neregėtas mėnulis jis subolavo salės prietemoje.

– Atleiskite, aš dabar neturiu laiko, – ir pakartojo: – Neturiu laiko.

Skubomis žengdamas per salę matė visose pakampėse glūdint kažkokias būtybes – atsargiai rodydamos ženklus, jos bandė patraukti dėmesį ir drauge, regis, stengėsi likti nepastebėtos. Viena jų iškėlė rudo dederono krepšį ir parodžiusi į jį linktelėjo Edui. Žvelgė šiltai, lyg dovanas dalijantis Kalėdų Senis.

„Mitropos“ restorane trenkė sudegusiais riebalais. Vitrinoje tyliai dūzgeno neonu vamzdeliai. Ji buvo beveik tuščia – ant šildomos plokštės stovėjo keli šiupininės dubenėliai. Iš sriubos paviršių aptraukusios balsvos plėvės lyg rifai styrojo vienas kitas taukuotas dešros ar agurko gabalėlis, iš apačios plūstant šilumai jie palengva krusčiojo lyg pulsuojujantys vidaus organai – arba, pagalvojo Edas, paskutiniai pulso tvinksniai traukiantis gyvybei. Nejučia susiėmė už galvos: gal jau nušoko nuo proto, gal tai paskutinės jo akimirkos.

Į restoraną įėjo geležinkelio policininkai. Žvilgančiais kepurių snapelių puslankiais, rugiagėlių mėlio uniformomis. Vedėsi šunį, šis ėjo nunarinęs galvą, lyg gėdytūsi to, ką daro.

– Bilietus, prašom, prašome dokumentus.

Neturintiems bilietų teko tuoj pasišalinti iš restorano. Padų brūžavimas, kėdžių traukiojimas, keli girtuokliai klusniai išsvirduliavo pro duris, žodžio netarę, sakytum, pareigingai laukę paskutinio raginimo. Antrą valandą geležinkelio stoties „Mitropos“ restorane lankytojų beveik neliko.

Tai buvo vienas tų dalykų, Edas žinojo, kurių daryti nedera, bet dabar jis atsistojo ir pasiėmė vieną artipilnių stiklinių. Stačiomis vienu mauku išgėrė. Patenkintas grįžo prie savo stalo. Na va, pirmas žingsnis, pagalvojo Edas, kelionė man į gera. Pasirėmė smakrą rankomis, užuodė paplėkusį senos odos kvapą ir tuoj užmigo. Beduinai vis triūsinėjo apie kupranugarį, bet traukė jį ne į vieną pusę, o kas sau, regis, niekaip neįstengdami sutart tarpusavy.

Iškeltas dederono krepšys – Edas nenumanė, ką tai galėtų reikšti, bet pagaliau juk tai pirmas kartas, kai naktį tenka praleisti geležinkelio stoty. Nors buvo kone įsitikinęs, kad jokios spintos nėra, Edas pamatė gatvės vidury senio baldą. Dabar jam pasidarė gaila – ne to vyro, o to, kas nuo šiol visa tai primins – „Florenos“ kvapo ir plikės mėnuliuko. Jis matė, kaip senis nuturseno prie spintos, atidarė ją ir įrėpliojęs ėmė taisyti miego; tą akimirką Edas taip stipriai juto senį susiriečiant ir nusigręžiant nuo pasaulio, kad ir pats mielai būtų ten prigulęs.

– Jūsų bilietas, prašyčiau.

Jie tikrino jį antrą kartą. Gal kad plaukai ilgi, o gal įtarimą kėlė apranga – sunki odinė striukė, Edo paveldėta iš senelio, šeštojo dešimtmečio motociklininko striukė, įspūdingas drabužis didžiule apykakle, minkštu pamušalu, su didelėmis odinėmis sagomis, žinovų vadinama Thälmanno striuke (ne niekinamai, priešingai – veikiau suteikiant mitinės prasmės), matyt, dėl to, kad visuose istoriniuose filmuose darbininkų vadas pasirodydavo vilkįs labai panašią striukę. Edas prisiminė: keistai į priekį užteli minia, tribūnoje Thälmannas, jis palinksta pirmyn, vėl atsitiesia, ryžtingai iškėlęs pagrūmoja kumščiu – kiekvieną kartą žiūrint tuos senus kadrus jam nejučia ištrykšdavo ašaros...

Nepaprastai paslaugiai išsitraukė nedidelį, jau spėjusį susigrankščiuoti popiergalį. Po užrašu VOKIETIJOS VALSTYBINIS

GELEŽINKELIS plonai apkraštuotuose langeliuose buvo išspausdinta miesto, į kurį vyksta, pavadinimas, diena, kaina ir kilometražas. Jo traukinys išvyksta 3.28.

– Kodėl vykstate prie Baltijos jūros?

– Draugo aplankyti, – tarstelėjo Edas. – Atostogų, – pridūrė, nors geležinkelio policininkas ir nekláusė.

Tvirtai tarė (kaip Thälmannas), nors „atostogų“ visai atsitiktinai, netikėtai šovė į galvą, paskutinę akimirką, tiesiog išsprūdo.

– Atostogos, atostogos, – atitarė geležinkelio policininkas.

Tarė mechaniškai, o jam ant krūtinės, kairėje, odinėj kišenėlėj, ėmė tyliai knakčioti pilkas radijo ryšio aparatas.

– Atostogos, atostogos.

Regis, pakako to vieno žodžio; jame glūdėjo viskas, kas apie jį žinotina. Viskas apie jo bejėgiškumą ir melagystę. Viskas apie G., apie jo baimę ir jo nelaimę, viskas apie dvidešimt rambių jo eilėraščių po amžinybę trukusių begalinių bandymų ir jo kelionės tikrosios priežastys, kurias Edas ir pats vis dar vargiai suvokė. Jis regėjo Centrinę stotį, geležinkelio policijos būstinę kažkur aukštybėse, ant birželio nakties plieninių polių, – įstiklintą, rūpestingai išklotą linoleumu rugiagėlių mėlio kapsulę, kuri skrodė jo nešvarios sąžinės neaprėpiamus tolius.

Jį apėmė didžiulis nuovargis, pirmąkart gyvenime pasijuto sprunkąs.

TRAKLIS

Po to, kai dr. Z. paklausė, ar neturėtų jis ketinimų (mėgo vartoti tokią formuluotę) baigiamąjį darbą rašyti apie poetą ekspresionistą Georą Traklį, praėjo tik trys savaitės.

– Gal paskui iš to ir kas daugiau išėitų, – pridūrė Z. mėgaudamasis, kad pateikė tokį patrauklų pasiūlymą, dėl kurio nė abejonių negalėtų kilti.

Tarė tai be jokio atspalvio, be menkiausio pagailos ženkle, bet Edas vis tylėjo. Šį studentą dr. Z. labiausiai vertino už tai, kad tasai gebėjo nuodugniai išnagrinėti bet kurį tekstą. Net jei per seminarą tūnodavo nulindęs į atokiausią kampan, apskleidęs veidą tamsiais pečius siekiančiais plaukais, prabilęs, kartais greitakalbe, dėliodavo ilgus, tiksliai suformuluotus sakinius.

Dvi naktis Edas beveik nemiegojo, skubėjo perskaityti apie Traklį tai, ką buvo radęs instituto bibliotekoje. Literatūra apie Traklį laikyta galiniame kambaryje, kurį pasiekdavai perėjęs kelias siauras patalpas, ten jis dažniausiai būdavo visiškai vienas, niekas jo netrikdė. Nedidelis rašomasis stalas stovėjo prie lango, o už lango buvo nedidukas sodelis, subjaukota, voratinklių apvyta, lapija, – šiame užpakaliniame kieme per dienas slankiojo instituto ūkvedys. Gal ten ir gyveno, apie šį vyrą sklandė visokių gandų.

Knygos buvo sustatytos labai aukštai, pačioj palubėj, reikėjo palipti kopėčiomis. Nė nepaslinkęs kopėčių prie „T“ ir „Tr“ Edas užkopė aukštyn. Pamažu vis linkdamas į šalį traukė iš lentynos knygą po knygos. Kopėčios susvyravo, į bėgelį įkabinti metalo kabliai

grėsmingai sutraškėjo, bet Edas nekreipė dėmesio, net priešingai. Dar labiau palinko Traklio link, paskui dar truputį. Ir tą akimirką pajuto tai pirmą kartą.

Vakare sėdėdamas prie rašomojo stalo pusbalsiu deklamavo eilėraščius. Tariant žodžius prieš akis kilo šalta kraštovaizdžio plynė, tas vaizdinys pakerėjo Edą: balta, ruda, melsva, vien paslaptis. Georgo Traklio – farmacijos studento, kariuomenės vaistininko, morfijaus ir opijaus mėgėjo – kūryba ir gyvenimas. Šalia Edo paklode užtiestame fotelyje susirangęs snaudė Metju. Katinas kaskart pasukdavo ausį į jo pusę, ausis sutrūkčiodavo, ūmiai, nerimastingai, sakytum, senu foteliu srūtų elektros srovė.

Metju vardą katinui davė G. Gyvūniuką – mažytį miauksintį minkštą gumulėlį, ne ką didesnę už teniso kamuoliuką – ji aptiko kieme, duobėje prie rūšio lango. Dvi ar tris valandas tūpinėjo apie duobę, kol prisipratino ir ištraukė. Jis ir dabar nežino, kodėl G. nusprendė jį taip pavadinti, niekada nesužinos, nebent katinas kada nors pats pasakytų.

Edas vengė bet kokios pagalbos. Lankė seminarus, laikė egzaminus, nors dekanas profesorius H. mielai būtų juos nukėlęs: supratingas didelės galvos linktelėjimas, prašmatnūs banguoti plaukai, balti, žvilgantys, ir plaštaka Edui ant peties tąkart, kai institute ant laiptų pasivedė jį į šalį, o svarbiausia – aksominis balsas, kuriam Edas lengvai būtų paklusęs... Bet problema buvo ne mokymasis. Ne egzaminai.

Viskas, ką Edas tuo metu skaitė, regis, buvo skirta kaip tik jam, paraidžiui, žodis žodin, kiekvienas eilėraštis, kiekvienas paaiškinimas – viskas, kuo nuslysdavo akys, kai vienas pats sėdėjo namie ar prie stalo bibliotekos galiniame kambaryje stebeilydamas į ūkvedžio pašiūrę. Būtis be G. buvo lyg hipnozė. Kai po kurio laiko atsitokėdavo, galvoje dūgzdavo tai, ką buvo perskaitęs. Studijavimas laikė jį gniaužtuose lyg narkotikas. Jis skaitė, jis rašė, jis citavo ir deklamavo ir užuojautos pareiškimai slopo, pagalbos siūlymai tilo, nerimastingi žvilgsniai blėso. Edas su niekuo apie tai nesikalbėjo, nei apie G., nei apie savo būklę. Prabilzdavo tik namie, be paliovos pats sau kažką plėpėdavo, na, ir su Metju, žinoma, kalbėjo.

Kelias dienas pastudijavęs Traklį, Edas nusprendė lankyti tik dr. Z. paskaitas. Baroko, romantizmo, ekspresionizmo lyrika. Studijų

programa tai draudė. Buvo žymimas paskaitų lankymas, daromi įrašai studijų knygelėse. Net dr. Z. neįstengtų ilgai tai ignoruoti. Tam tikra prasme Edui vis dar buvo gan saugu. Retai nutikdavo, kad kuris studijų draugas, užuot leidęs kalbėti Edui, prabildavo pats. Mieliau klausydavosi jo, baugiai ir drauge susižavėję, tarsi Edas būtų kokia egzotiška žmogiškų negandų žvėryno būtybė, ir tą būtybę nuo jų skirtų gąsdinančio dėmesingumo apsauginis kanalas.

Drauge studijuojantieji ketverius metus matė tokį vaizdą: G. ir Edas, susikabinę rankomis, kas rytas žengia automobilių aikštele į institutą; G. ir Edas, kol visi pamažu sueina į auditoriją, sėdi nesitraukdami vienas nuo kito meiliai apsikabinę; G. ir Edas barasi vakare Korso kavinėje (iš pradžių dėl niekio, paskui dėl *visko*), o paskui, vėlią naktį, jausmingai susitaiko gatvėje, tramvajų stotelėje. Kai paskutinis tramvajus jau išvykęs ir jiems tenka pėdinti namo – tris stoteles iki Ranėnų aikštės ir dar gerą galą ligi durų. O tramvajus vinguriuodamas miestu jau suka tądien paskutinį ratą ir naktyje lyg Paskutinio teismo pranašas per Halę nuskardena pragariškas plieninės važiuoklės džeržgimas ir žviegsmas.

G. jį vadino Edu, kartais dar Edšu ar Edžiu.

Kaskart (vis dažniau) Edas palypėdavo kopėčiom norėdamas tai pajusti. Vadino tai *pilotų svaiguliu*. Iš pradžių sudilgčioja kulnuose. Paskui svaigus sruvenimas, šurpulys iki kaulų smegenų, ties juosmeiniu, – ir įtampa atslūgsta. Užsimerkia ir giliai įkvepia. Buvo pilotas savo kapsulėje, kybojo ore ant šilko siūlų.

Prie ūkvedžio pašiūrės jau kelios dienos žydi alyva. Šeivamedžio šakos kone kečia durų slenkstį. Nuo staktos nukarę voratinkliai, nudrėksto tinklo gijos plaikstosi vėjy. Tai to vyro namai, mąstė Edas. Kartais mato jį slampinėjantį po sulaukėjusį sodą ar stovintį nė nekrustelint, lyg bandytų įsiklausyti. Į pašiūrę jis žengia atsargiai, ištiesęs rankas. Bet vos padeda koją, suskimbčioja buteliai, jais nustatytos visos grindys.

Sklando gandas, kad ūkvedys yra habilituotas daktaras, kad kažkada dirbo užsieny, kalbama, netgi „ne socialistinio bloko šalyje“. Dabar priklauso atstumtųjų kasta, gyvena kaip išmanydamas, sodas ir pašiūrė – tai kito pasaulio dalis. Edas mėgino įsivaizduoti, ką gi tas